

FARKLI TÜRDE LİSELERE DEVAM EDEN ÖĞRENCİLERİN SOSYAL GÖRÜNÜŞ KAYGILARI İLE SOSYAL KARŞILAŞTIRMA DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

THE EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE SOCIAL APPEARANCE
ANXIETIES OF STUDENTS WHO ARE STUDYING IN DIFFERENT TYPES OF HIGH-
SCHOOLS AND THEIR LEVEL OF SOCIAL COMPARISON

Aygen ÇAKMAK¹ - Seda SAKARYA²

Öz

Bu araştırmanın amacı, farklı türde liselere devam eden öğrencilerin sosyal görünüş kaygısı ile sosyal karşılaştırma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi ve bazı değişkenlerin sosyal görünüş kaygısı ve sosyal karşılaştırma puanlarında farklılık oluşturup oluşturmadığının belirlenmesidir. Araştırma Kırıkkale ilinde rastgele örnekleme yöntemi ile seçilen 2017-2018 eğitim-öğretim yılında farklı türde liselere devam eden (n=430) öğrenciler ile yürütülmüştür. Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri hakkında bilgi almak amacıyla Genel Bilgi Formu, Hart vd. (2008) tarafından geliştirilen Türkçeye uyarlaması Doğan (2010) tarafından yapılmış Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği ve Şahin, Durak ve Şahin (1993) tarafından geliştirilen Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ile toplanmıştır. Veriler; t-testi, Varyans analizi ve Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Katsayısı ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda; Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin sosyal görünüş kaygılarının diğer türde liselere devam eden öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek olduğu, gelir durumunun sosyal görünüş kaygısı puanlarında anlamlı bir farklılık yarattığı ayrıca sosyal görünüş kaygısı ile sosyal karşılaştırma puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ancak sosyal karşılaştırma puanlarında lise türü, sınıf ve cinsiyet değişkenlerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Sosyal görünüş kaygısı, sosyal karşılaştırma, lise öğrencileri.

Abstract

The aim of this research is to examine the relationship between the social appearance anxieties of students who are studying in different types of high-schools and their level of social comparison and to determine whether or not certain variables create a difference in the scores of social appearance anxiety and social comparison. The research was conducted with students who are studying in different types of high-schools (n=430) which were chosen with the random sampling method in Kırıkkale. The data of the research were collected with General Information Form, Social Appearance Anxiety Scale and Social Comparison Scale and they were analyzed with t-test, Variance analysis and Pearson Product-Moment Correlation Coefficient. As a result of the research, it was determined that the social appearance anxieties of students in Vocational and Technical Anatolian High-School were significantly higher than the students studying in other types of high-schools, income status creates a significant difference in the scores of social appearance anxiety and a negative and significant relationship between the scores of social appearance anxiety and social comparison. However, it was also determined that the type of high-school, grade and gender variables did not create a significant difference in the scores of social comparison.

Keywords: Social appearance anxiety, social comparison, high-school students.

¹ Doç.Dr.Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, ayalp71@gmail.com,
Orcid:0000-0003-0692-336X

² Dr.Öğr.Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, sedasakarya33@gmail.com,
Orcid:0000-0002-8105-809X

1. GİRİŞ

Lise yılları bireyin çocukluktan yetişkinliğe adım attığı, gelişim alanlarında belirgin ve hızlı değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Birey bu hızlı gelişim ve değişime uyum sağlamaya çalışırken diğer insanlar üzerinde etkili izlenim bırakmak ve daha çekici görünmek için çaba sarf etmekte, iyi bir izlenim bırakamayacağını düşünenlerde ise kaygı gelişebilmektedir (Özcan vd. 2013; Şahin, 2018). Özellikle fiziksel görünüş, başta genç bireyler üzere hemen hemen her yaştaki bireyin üzerinde durduğu önemli bir konu olup (Dinç, 2016), fiziksel görünüşlerinin diğer insanlar tarafından değerlendirilirken yaşadıkları kaygı ise sosyal görünüş kaygısı olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu kaygılar bireyin sadece vücut biçimlerinden kaynaklanan kaygılar olmayıp aynı zamanda bir bireyin genel görünümüne ilişkin genel değerlendirmeleri içeren daha genel ve bütüncül bir kaygı olarak ifade edilmektedir. Bireyin bedenini nasıl algıladığı, görünüşüne dair duygu ve düşünceleriyle doğrudan ilgilidir (Hart vd., 2008; Doğan, 2010; Kılıç, 2015). Birey bedeniyle ilgili yapılan değerlendirmelere duyarlıdır, çok çabuk alınabilir, kendisinden bahsedildiğini düşünerek kuşku duyabilir. Genelde kendi görünüşleri ve etrafındaki diğer insanların görünüşleri ile ilgili değerlendirme yaparlar ya da değerlendirilirler. Fakat görünüşlerinin başkaları üzerinde nasıl bir etki bıraktığını bilmek onlar için daha önemlidir (Dinç, 2016). Bireyin görünüşüne ilişkin algılarının önemli bir belirleyicisi benliğe ilişkin olumlu ya da olumsuz duygular sosyal görünüme ilişkin duyguları da aynı yönde etkilerken (Gümüş, 2000), olumsuz duygular bireyin kendini değersiz, zayıf ve yalnız hissetmesine aynı zamanda yakın ilişki kurmaktan kaçınmasına neden olmaktadır (Gümüş, 2000; Kılıç ve Karakuş, 2016). Fiziksel görünüşün başkaları tarafından değerlendirilerek endişeye neden olduğu sosyal görünüş kaygısı ergenlik döneminde daha yoğun bir şekilde görülmektedir (Gümüş, 2000).

Bazen bireyin kendisini değerlendirmesi her zaman objektif bir ölçüte bağlı olmayabilir. Bu durumda birey sahip olduğu özellikleri ve yetenekleri başka bireylerin sahip olduğu özellikler ve yetenekler ile kıyaslama sürecine girer. Bu süreç sosyal karşılaştırma adını alır (Teközel, 2007). Kişinin kendi görüş ve kabiliyetlerini değerlendirme ihtiyacı içerisinde olduğunu kendilerini başka kişilerin görüş ve kabiliyetleri ile karşılaştırdığını, kıyasladığını öne süren Lean Festinger 1954 yılında sosyal karşılaştırma kuramını geliştirmiş ve karşılaştırmalarda önemli olanın bireyin sadece yetenek ve düşüncelerini değil aynı zamanda duygularını, kişiliğini, statüsünü, prestijini de karşılaştırarak kendi hakkında bir öz değerlendirme yapabilmesi olarak ifade etmiştir (Akt. Karasakal ve Aksu, 2014). Özellikle ergenlik döneminde birey çevresindeki akranları ile kendilerini kıyaslar, kendilerinde üstün farklılıklar gördüğünde mutlu olurken, eksik yanlarını gördüğünde üzülebilir. Festinger 1954 bireylerin kendilerini başkalarının durumları ile karşılaştırdıklarını, karşılaştırma için ise kendilerine benzer bireyleri seçtikleri görüşünü savunurken, Wills (1981), bireylerin kendisinden daha kötü durumda olan bireylerle karşılaştırmalara giderek öznel iyi oluşlarını koruyabilecekleri veya yükseltebileceklerini belirtmiştir. Taylor vd. (2007) 'ne göre, sosyal karşılaştırmanın bireyin yaşamları ve kendileri hakkında ne düşünüp hissettikleri, duygudurumları ve başkalarına tepkilerinde etkili olduğunu; bireyin güvenini pekiştirebildiğini, motivasyonunu artırabildiğini bazen de bireyin kendini yetersiz ve başarısız hissetmesine yol açabildiğini belirtmektedir. Sosyal karşılaştırma kimliğin oluşması ve bireyin kendisini geliştirmesi açısından önemli bir süreç olup kişiliğine ilişkin olumlu ve olumsuz özellikleri değerlendirmek veya kendisi hakkındaki algısını oluşturmak amacıyla bu karşılaştırmaları yapmak durumundadır.

Lise yılları oldukça fırtınalı, duyguların iniş çıkışlı olduğu, çevresel faktörlerin de etkisiyle görünüşün oldukça önemli hale geldiği bir dönemdir. Görünümdeki herhangi bir kusur ergen için önemli bir sorun oluşturmakta özellikle bedeniyle ilgili yapılan değerlendirmeler, görünüşüne yönelik olumsuz algılamaları onun sosyal görünüş kaygısı

yaşamısına neden olmakta özellikle kendileri hakkındaki bilgileri, kendilerine dair oluşturdukları kanılarına kendilerini başkalarıyla karşılaştırarak elde etmektedirler. Bedensel, duygusal ve sosyal yönden hızlı bir değişimin olduğu ergenlik döneminde bireylerin genel görünümüne ilişkin genel değerlendirmeleri, kendisi hakkındaki algısını oluşturmak amacıyla yaptığı olumlu ya da olumsuz karşılaştırmaları kendileri ve çevresi ile olan ilişkilerini etkileyeceği düşünüldüğünde Kırıkkale ilinde farklı türde liselere devam eden öğrencilerin sosyal görünüş kaygıları ile sosyal karşılaştırma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Lise öğrencilerinin;

1-Sosyal görünüş kaygı düzeyleri okul türüne göre farklılık göstermekte midir?

2-Sosyal görünüş kaygı düzeyleri sınıfa göre farklılık göstermekte midir?

3- Sosyal görünüş kaygı düzeyleri gelir durumuna göre farklılık göstermekte midir?

4- Sosyal görünüş kaygı düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

5-Sosyal karşılaştırma düzeyleri okul türüne göre farklılık göstermekte midir?

6- Sosyal karşılaştırma düzeyleri sınıfa göre farklılık göstermekte midir?

7- Sosyal karşılaştırma düzeyleri gelir durumuna göre farklılık göstermekte midir?

8- Sosyal karşılaştırma düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

9-Sosyal görünüş kaygıları ve sosyal karşılaştırma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2.YÖNTEM

2.1.Araştırmanın modeli

Bu araştırma farklı türde liselere devam eden öğrencilerin cinsiyet, sınıf, okul türü ve gelir durumu değişkenlerinin sosyal görünüş kaygısı ile sosyal karşılaştırma düzeylerinde farklılık oluşturup oluşturmadığının belirlenmesi, sosyal görünüş kaygısı ile sosyal karşılaştırma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla planlanmıştır. Araştırmada, genel tarama modeli türlerinden biri olan ilişkisel tarama türü kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelinde değişkenler arasındaki ilişkiler belirlenerek iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişki düzeyi istatistiksel testler kullanılarak ölçülmeye çalışılır (Karasar, 2005).

2.2.Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu farklı türde liselere devam eden 430 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin 253'ü (% 58.8) kız ve 177'si (% 41.2) erkek öğrencidir. Öğrencilerin 117'si (% 27.2) birinci, 98'i (% 22.8) ikinci, 116'sı (% 27.0) üçüncü ve 99'u (% 23.0) dördüncü sınıftır.

2.3.Veri Toplama Araçları

Veri toplamada “Genel Bilgi Formu”, “Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği” ve “Sosyal Karşılaştırma Ölçeği” kullanılmıştır.

Genel Bilgi Formu: Çalışma grubunu oluşturan lise öğrencilerinin demografik özelliklerine (cinsiyet, sınıf, okul türü, gelir durumu) ilişkin bilgi almak amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan bir formdur.

Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği (SGKÖ): Hart vd. (2008) tarafından geliştirilen Sosyal Görünüş Kaygısı Ölçeği kişinin kendi algısına dayanan ve kendi görünüşüyle ilgili duygusal, bilişsel, davranışsal kaygıları ölçmek amacıyla oluşturulmuş bir ölçektir. Ölçeğin

geçerlik çalışması Doğan (2010) tarafından yapılmıştır. Ölçek 16 maddeden oluşmakta, 1 ve 5 arasında puanlanan 5'li likert tipinde olup, tek boyutludur. Puanlama toplam puan üzerinden değerlendirilmekte ve ölçekten en az 16 ve en yüksek 80 puan alınmakta, yüksek puanlar sosyal görünüş kaygısının yüksek olduğunu göstermektedir. Puanlamada sadece 1. madde ters puanlanmaktadır. Ölçeğin yapılan madde analizi sonucu düzeltilmiş madde toplam korelasyonları .29 ile .72 arasında değişmektedir. AFA sonucunda toplam varyansın % 42.72' sini açıklayan tek faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi ile elde edilen modelin uyum indeksi incelenmiş $\chi^2 = 284.02$, $sd = 96$, $AGFI = .90$, $GFI = .93$, $NFI = .93$, $RFI = .91$, $CFI = .95$, $RMR = .038$, $IFI = .95$, $RMSEA = .066$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayısı .93, yarılama tekniği ile elde edilen güvenilirlik katsayısı .88 olarak hesaplanmıştır. (Doğan, 2011). Bu çalışma için SGKÖ'nin iç tutarlılık kat sayısı α .87 olarak belirlenmiştir.

Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ): Kişinin başkaları ile kıyaslandığında kendini çeşitli boyutlarda nasıl algıladığını ölçen 1-6 arası Likert tarzında puanlanan, ergen ve yetişkinlere bireysel ya da grup olarak uygulanabilen kendini değerlendirme ölçeği 18 maddeden oluşmaktadır. Puanlaması zıt kutuplar arasında 1-6 likert tarzındaki noktaların işaretlenmesi ile yapılır. Ölçekten alınabilecek puanlar 18-108 arasında olup, alınan yüksek puanlar olumlu benlik şemasına, düşük puanlar ise olumsuz benlik şemasına işaret eder. Geçerlilik ve güvenilirliği Şahin, Durak ve Şahin (1993) tarafından yapılan çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa değeri .89 bulunmuştur. Yapılan farklı çalışmalarda, Ölçüt bağıntılı geçerlik karşılaştırmasında Sosyal Karşılaştırma Ölçeğinin Beck Depresyon Envanteri ile korelasyonu -.19, ($p < .000$), Kısa semptom Envanterinin alt ölçekleri ile korelasyonlarının 0.14 ile 0.34 arasında değişmektedir (Savaşır ve Şahin,1997). Bu çalışma için SKÖ'nün iç tutarlılık kat sayısı α .81 olarak belirlenmiştir.

2.4.Verilerin Toplanması

Veri toplama araçlarının uygulanabilmesi için Kırıkkale İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmış, uygulama yapılacak lise müdürlükleri ile önceden görüşülmüştür. Uygulamalar esnasında öğrenciler araştırmanın amacı hakkında bilgilendirilmiş, veriler araştırmacılar tarafından gönüllülük esasına göre toplanmıştır.

2.5.Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS istatistik program aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Ölçeklerden elde edilen verilerin öncelikle normal dağılım varsayımını sağlayıp sağlamadıklarını test etmek amacıyla çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmıştır.

Tablo 1. Sosyal görünüş kaygısı ölçeği (SGKÖ) ve sosyal karşılaştırma ölçeği (SKÖ) ortalama ve standart sapma değerleri

Ölçek	N	X	Ss	Min	Max	Çarpıklık	Basıklık
SGKÖ	430	37.74	13.14	16	80	.775	.341
SKÖ	430	82.00	14.80	26	108	-.436	.042

Tablo 1' incelendiğinde sosyal görünüş kaygısı ölçeği ve sosyal karşılaştırma ölçeği toplam puanlarına ilişkin çarpıklık (sırayla, 0.775; -0.436) ve basıklık (sırayla, 0.341; 0.042) katsayılarının -1 ile +1 aralığında yer aldıkları görülmüştür (Büyüköztürk, 2009; Tabachnick ve Fidell, 2013). Elde edilen sonuçlar dağılımların normal kabul edilebilecek sınırlarda olduğunu gösterdiğinden, verilerin değerlendirilmesinde betimsel istatistiklerin yanında t-Testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmış, araştırma değişkenleri arasındaki olası

ilişkilerin belirlenmesi amacıyla Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak alınmıştır.

3.BULGULAR

Çalışmaya katılan öğrencilerin sosyal görünüş kaygısı puanlarının okul türü, sınıf ve gelir durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğrencilerin sosyal görünüş kaygısı ölçeği puanlarının okul türü, sınıf ve gelir durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonuçları

Okul Türü	N	\bar{X}	Varyansın Kaynağı	KO	sd	KT	F	p	Anlamlılık
Fen Lisesi	69	36.94	Gruplarasası	859.78	3	2579.35	5.12	.002*	1,2,3-4
Anadolu Lisesi	151	36.23	Gruplar içi	167.89	426	71524.50			
Sağlık Meslek Lisesi	78	35.26	Toplam		429	74103.86			
Mesleki ve Teknik And.Lis.	132	41.34							
Toplam	430	37.74							
Sosyal Görünüş Kaygısı									
Sınıf									
1	117	38.48	Gruplarasası	57.62	3	172.88	.33	.802	
2	98	37.93	Gruplar içi	173.54	426	73930.97			
3	116	37.70	Toplam		429	74103.86			
4	99	36.71							
Toplam	430	37.74							
Gelir durumu									
Gelir giderin üstünde	130	35.68	Gruplarasası	613.47	2	1226.95	3.59	.028*	1-3
Gelir gidere eşit	175	37.61	Gruplar içi	170.67	427	72876.90			
Gelir giderin altında	125	40.06	Toplam		429	74103.86			
Toplam	430	37.74							

* $p < .05$

Tablo 2 incelendiğinde, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesine devam eden öğrencilerin sosyal görünüş kaygısı ($\bar{X} = 41.34$) puan ortalamalarının, Fen Lisesi ($\bar{X} = 36.94$), Anadolu Lisesi ($\bar{X} = 36.23$) ve Sağlık Meslek Lisesine ($\bar{X} = 35.26$) devam eden öğrencilerin ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur [$F_{(3-426)} = 5.12$, $p < .05$]. Scheffe testi sonucunda Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesine devam eden öğrencilerin sosyal görünüş kaygısı puanları Fen Lisesi, Anadolu Lisesi ve Sağlık Meslek Lisesine devam eden öğrencilerin puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

1.sınıfa devam eden öğrencilerin sosyal görünüş puan ortalamaları diğer grupta yer alan öğrencilerin puan ortalamalarından daha yüksektir. Ancak yapılan analiz sonucunda sosyal görünüş kaygısı puan ortalamaları arasında sınıf değişkenine [$F_{(3-426)} = .33$, $p > .05$] göre gözlenen fark anlamlı bulunmamıştır.

Gelir durumu değişkenine göre gelirlerini giderin altında belirten öğrencilerin sosyal görünüş kaygısı puan ortalamalarının, geliri giderin üstünde ve geliri gidere eşit olarak belirten öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur [$F_{(2-427)} = 3.59$, $p < .05$]. Scheffe testi sonucunda geliri giderin altında öğrencilerin sosyal görünüş kaygısı puanları geliri giderin üstünde olarak belirten öğrencilerin puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Öğrencilerin sosyal görünüş kaygısı puanlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılmasına ait t-testi sonuçları Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Öğrencilerin sosyal görünüş kaygısı puanlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılması

Ölçek	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	P
Sosyal Görünüş Kaygısı	Kız	253	37.56	12.83	428	-.337	.736
	Erkek	177	38.00	13.60			

*p<.05

Tablo 3’de öğrencilerin sosyal görünüş kaygısı puanlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin bulgular yer almaktadır. Araştırmaya katılan erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre sosyal görünüş kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu ancak yapılan analiz sonucunda cinsiyet ($t_{(428)} = -.337$, $p>.05$) değişkeninin sosyal görünüş kaygısı puanlarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir.

Öğrencilerin sosyal karşılaştırma puanlarının lise türü ve sınıf değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4. Öğrencilerin sosyal karşılaştırma ölçeği puanlarının okul türü, sınıf ve gelir durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonuçları

	Okul Türü	N	\bar{X}	Varyansın Kaynağı		KT	F	p	
				KO	sd				
Sosyal Karşılaştırma	Fen Lisesi	69	76.14	Gruplararası	514.76	2	1544.28	2.37	.070
	Anadolu Lisesi	151	77.48	Gruplar içi	217.03	427	92457.02		
	Sağlık Meslek Lisesi	78	76.96	Toplam		429	94001.30		
	Mesleki ve Teknik And.Lis.	132	81.03						
	Toplam	430	78.26						
	Sınıf								
	1	117	79.02	Gruplararası	283.67	2	851.00	1.29	.275
	2	98	77.78	Gruplar içi	218.66	427	93150.29		
	3	116	79.79	Toplam		429	94001.30		
	4	99	76.04						
Toplam	430	78.26							
	Gelir durumu								
	Gelir giderin üstünde	130	77.86	Gruplararası	85.76	2	171.52	.39	.677
	Gelir gidere eşit	175	79.01	Gruplar içi	219.74	427	93829.78		
	Gelir giderin altında	125	77.62	Toplam		429	94001.30		
	Toplam	430	78.26						

*p<.05

Tablo 4 incelendiğinde, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesine devam eden öğrencilerin sosyal karşılaştırma ($\bar{X}=81.03$) puan ortalamalarının, Fen Lisesi ($\bar{X} = 76.14$), Anadolu Lisesi ($\bar{X} = 77.48$) ve Sağlık Meslek Lisesine ($\bar{X} = 76.96$) devam eden öğrencilerin ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak yapılan varyans analizi sonucunda sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasında lise türüne göre gözlenen fark [$F_{(2-427)} = 2.37$, $p>.05$] anlamlı bulunmamıştır.

3.sınıfa devam eden öğrencilerin sosyal karşılaştırma puan ortalamaları diğer grupta yer alan öğrencilerin puan ortalamalarından daha yüksektir. Ancak yapılan analiz sonucunda sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasında sınıf değişkenine [$F_{(2-427)} = 1.29$, $p>.05$] göre gözlenen fark anlamlı bulunmamıştır.

Gelir durumu değişkenine göre gelirlerini gidere eşit olarak belirten öğrencilerin sosyal karşılaştırma puan ortalamalarının geliri giderin üstünde ve geliri giderin altında olarak belirten öğrencilerin puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak

yapılan varyans analizi sonucunda gelir durumu değişkeninin sosyal karşılaştırma puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık [$F_{(2-427)} = .39, p > .05$] oluşturmadığı belirlenmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin sosyal karşılaştırma puanlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılması

Ölçek	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Sosyal Karşılaştırma	Kız	253	78.11	14.68	428	-.241	.809
	Erkek	177	78.46	15.00			

Tablo 5'te öğrencilerin sosyal karşılaştırma puanlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin sonuçlar yer almaktadır. Yapılan analiz sonucunda cinsiyet değişkeninin sosyal karşılaştırma puanlarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($t_{(428)} = -.241, p > .05$).

Tablo 6. Sosyal görünüş kaygısı ölçeği ve sosyal karşılaştırma ölçeği arasındaki ilişkiye ait korelasyon analiz sonuçları

Değişkenler	N	r	p
Sosyal görünüş kaygısı	430	-.144	.003
Sosyal karşılaştırma			

Tablo 6'da görüldüğü gibi sosyal görünüş kaygısı ile sosyal karşılaştırma puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r = -.144, p < .05$). Bu durum öğrencilerde sosyal görünüş kaygısı ölçeğine ait puanlar arttıkça sosyal karşılaştırma ölçeği puanlarının azaldığını; sosyal görünüş kaygısının artmasının olumsuz benlik şemasına işaret ettiği şeklinde ifade edilebilir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma farklı türde liselere devam eden öğrencilerin cinsiyet, sınıf, okul türü ve gelir durumu değişkenlerinin sosyal görünüş kaygısı ile sosyal karşılaştırma düzeylerinde farklılık oluşturup oluşturmadığının belirlenmesi, sosyal görünüş kaygısı ile sosyal karşılaştırma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma sonuçlarında lise öğrencilerinin okul türüne göre sosyal görünüş kaygısı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu ve Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesine devam eden öğrencilerin sosyal görünüş kaygısı puan ortalamalarının, Fen Lisesi, Anadolu Lisesi ve Sağlık Meslek Lisesine devam eden öğrencilerin ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Soylu, Atik ve Öçalan (2017) ergenlerin sosyal görünüş kaygı düzeylerini inceledikleri çalışmalarında Spor Lisesinde okuyan öğrencilerin Anadolu ve Fen Lisesinde okuyan öğrencilere göre daha yüksek sosyal görünüş kaygısı yaşadıklarını belirlemişlerdir. Şahin (2018) ise Meslek Lisesine devam eden öğrencilerin Anadolu Lisesi ve İmam Hatip Lisesine devam eden öğrencilere göre sosyal görünüş kaygılarının daha düşük olduğunu saptamıştır. Sosyal anksiyete olarak da bilinen sosyal görünüş kaygısı kişinin başkaları tarafından olumsuz değerlendirilip rezil olacağı, aşağılanacağı konusunda sürekli ve aşırı korku duymasıdır. (Çetin, 2010). Dış görünüş kişinin kendine olan güveninde, kendisiyle ilgili zihinsel ve duygusal algılamalarında, psikolojik iyi oluşunda, kişiler arası ve toplumsal ilişkilerde önemli bir etkiye sahiptir (Öksüz, 2012; Ekşi, Kardaş ve İnci, 2018). Mesleki ve Teknik Anadolu lisesine devam eden öğrencilerin Fen ve Anadolu liseleri ile kıyaslandığında liseye geçiş sınavlarında daha düşük puanlarla yerleşmeleri, yaşadıkları umutsuzluk, stres ve güvensizlik duyguları nedeniyle sosyal görünüş kaygısını daha yoğun yaşadıklarını düşündürmektedir.

Araştırmada sınıf değişkenine göre sosyal görünüş kaygısı puan ortalamaları arasında gözlenen fark anlamlı bulunmamıştır. Ataş (2018) ve Dinç Altun (2016) ergenlerle yaptığı çalışmada sınıf değişkeninin sosyal görüş kaygısı puanlarında farklılık oluşturmadığı yönündeki sonucu da araştırma bulgusunu destekler niteliktedir. Araştırmanın bulgusu çalışma grubunun ergenlik döneminde yer almaları benzer sosyal görünüş kaygısı düzeylerine sahip olmaları nedeniyle sınıf düzeylerine göre bu kaygının farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Gelir durumu değişkeninin ise sosyal görünüş kaygısı puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık oluşturduğu belirlenmiştir. Gelirlerini giderin altında belirten öğrencilerin sosyal görünüş kaygısı puan ortalamalarının geliri giderin üstünde ve geliri gidere eşit olarak belirten öğrencilerin puan ortalamalarından daha yüksektir. İzgiç, Akyüz, Doğan ve Kuğu (2000) ve Şahin (2018)'in çalışmaları da araştırma sonuçlarımızı destekler niteliktedir. Aile gelir düzeyi düşük olan öğrenciler gereksinimlerini karşılama konusunda sorunlar yaşamakta, sosyal çevredeki imkânlardan yararlanamamakta, istediklerini elde etmede olumsuzluklar yaşamaktadır (Alemdağ, 2013). Söz konusu olumsuzluklar bir bütün olarak düşünüldüğünde bu durum öğrencilerin sosyal görünüş kaygılarını artırmaktadır.

Ayrıca cinsiyet değişkeninin sosyal görünüş kaygısı puanlarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir. Bu sonuç farklı örneklem grupları ile yapılan bazı araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir (Çetinkaya, Gülaçtı ve Çiftçi 2019; Çakmak, 2018; Dinç Altun 2016, Amil ve Bozgeyikli, 2015; Özge Işıkol, 2013; Yüceant, 2013; Şahin, 2012). Her iki cinsiyette yer alan öğrencilerin ergenlik döneminde yer almaları dış görünüşlerinde meydana gelen değişimleri kabullenmekte aynı süreci yaşamaları, hormonların etkisiyle bedende görülen değişimlerin her iki cinsiyette de duyguları ve davranışları etkilemesi cinsiyet değişkeninin sosyal görünüş kaygısı puanlarında farklılık oluşturmama nedeni olarak düşünülebilir.

Araştırmada sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasında lise türüne göre gözlenen fark anlamlı bulunmamıştır. Lise öğrencileri ergenlik dönemini yaşayan bireyler olduklarından benzer ya da aynı koşullar içinde bulunmaları, olumlu bir sosyal kimlik edinme isteğiyle kendi gruplarını, kendileriyle eşit düzeyde olan ya da kendilerinden biraz daha üstün bir grupta karşılaştırmaları sınıflar arasında bir farklılığın oluşmasına neden gösterilebilir.

Ayrıca sınıf değişkeninin sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir. Yılmaz(2010)'ın çalışmasında da ergenlerin sosyal karşılaştırma düzeylerinde yaşın anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucu çalışmamızda ele aldığımız her sınıf düzeyinin farklı bir yaş grubu olarak düşünüldüğünde paralellik göstermektedir. Ergenler hangi sınıf düzeyinde olursa olsunlar kişiliğine ilişkin olumlu ve olumsuz özelliklerini değerlendirerek kendisi hakkında algısını oluşturmak amacıyla sosyal karşılaştırmalar yapabilecektir.

Araştırmada gelir durumu değişkeninin sosyal karşılaştırma puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Yılmaz (2010) ortaöğretim öğrencilerinde sosyal karşılaştırma ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında da sosyo-ekonomik düzey ile sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık saptamamıştır. Ergenlerin kişiliğine ilişkin olumlu ve olumsuz özellikleri değerlendirmek veya kendisi hakkındaki algısını oluşturmak amacıyla yaşlıları ile yaptığı karşılaştırmalarda kendilerine benzer gelir durumuna sahip bireyleri seçmeleri puan ortalamalarında farklılık oluşturmama nedeni olarak düşünülebilir.

Araştırma sonuçlarına göre cinsiyet değişkeninin de sosyal karşılaştırma puanlarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucu Erözkan (2004) ve Yılmaz (2010)'ın çalışmalarındaki bulgularla paralellik göstermektedir. Öğrencilerin ergenlik döneminde

olmaları kendi kimliğini bulma, akranlar arasında kabul görme, beğenilme, benimsenme çabaları her iki cinsiyette de gelişimin görevlerinden olması, kız ve erkeklerin benzer karşılaştırmalar yaparak sonucun farklılaşmadığı yorumunu getirmektedir.

Araştırmada sosyal görünüş kaygısı ile sosyal karşılaştırma puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Gül (2016) çalışmasında lise öğrencilerinde sosyal görünüş kaygısı ve sosyal karşılaştırma düzeyleri arasında yüksek düzeyde anlamlı negatif bir korelasyon olduğunu saptamıştır. Ergenlerin kendilik algıları olumsuz ise sosyal görünüş kaygı düzeylerinin yüksek; kendilik algıları olumlu ise sosyal görünüş kaygı düzeylerinin düşük olduğu gözlemlenmiştir. Şahin (2012) ve Çelik ve Güzel (2018)'de ergenlerin benlik saygısı ve sosyal görünüş kaygısı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu saptamışlardır. Bu durum öğrencilerde sosyal görünüş kaygısının artmasının olumsuz benlik şemasına işaret ettiği yorumunu getirmektedir. Birey bu dönemde dış görünümüne önem vermekte, bedeninden memnun olmayıp olumsuz özelliklerini göz önüne aldığında kendine olan güven duygusu azalmakta yaptığı sosyal karşılaştırmalar sonucu kendisini diğerlerinden yetersiz hissettiği noktada sosyal görünüş kaygısını yoğun bir şekilde yaşaması mümkün olabilmektedir.

Araştırma Kırıkkale ilinde merkezde yer alan farklı türde 9., 10., 11. ve 12. sınıflara devam eden 430 lise öğrencisi ile sınırlıdır. Benzer çalışmaların Kırıkkale merkez ve ilçelerinde yer alan farklı türde liseler ile özel liselerde yapılması önerilebilir. Özellikle ergenlik dönemiyle ilgili sosyal görünüş kaygısı ile sosyal karşılaştırma konularında sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Bireyin gelişim sürecinde önemli bir yere sahip olan ergenlik dönemi, bireysel farklılıklar da düşünüldüğünde çok kapsamlı bir şekilde araştırılması gereken bir gelişim dönemidir. Bu alanda çalışma yapmayı düşünen araştırmacıların farklı bölgelerde ve farklı alt problemlerle benzer araştırmalar yaparak alan yazınına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Alemdağ, S. (2013). *Öğretmen adaylarında fiziksel aktiviteye katılım, sosyal görünüş kaygısı ve sosyal öz-yeterlik ilişkisinin incelenmesi*. Doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Amil, O. & Bozgeyikli, H. (2015). Türk üniversite gençliğinin sosyal görünüş kaygısı ve yalnızlık ilişkisinin incelenmesi. *Journal of Studies in Social Sciences*, 11(1), 68–96.
- Ataş, M.B. (2018). *Ergenlerde akıllı telefon bağımlılığı ve sosyal görünüş kaygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş. (2009). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: istatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum* (9. baskı). Ankara: Pegem.
- Çelik, E. & Güzel, H.Ş. (2018). Ergenlerde sosyal görünüş kaygısı ile mükemmeliyetçilik arasındaki ilişki: Benlik saygısının aracı rolü. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16 (2), 235-256.
- Çetin, B. (2010). Olumsuz değerlendirilme korkusu ölçeği kısa formu'nun Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Education and Science*, 35(156), 205–216.
- Çetinkaya, B., Gülaçtı, F. & Çiftci, Z. (2019). Lise öğrencilerinin sosyal görünüş kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 10 (17), ISSN:2528-9527, E-ISSN : 2528-9535.

- Dinç Altun, M. (2016). *Lise öğrencilerinin sosyal görünüş kaygıları*. Yüksek lisans tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Doğan, T. (2010). Sosyal görünüş kaygısı ölçeğinin (SGKÖ) Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 151-159.
- Doğan, T. (2011). Sosyal görünüş kaygısı ölçeği'nin psikometrik özelliklerinin ergenlerden oluşan bir örnekleme incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10 (1), 12-19
- Ekşi, H., Kardeş, S. & İnci, O. (2018). Üniversite öğrencilerinin ana baba bağlanma düzeyleri ve sosyal görünüş kaygılarının sahte benlik algılarını yordayıcılığı. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6 (STEMES'18);155-163.
- Erözkan, A.(2004). Lise öğrencilerinin sosyal karşılaştırma ve depresyon düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 13, 1-18.
- Gül, E. (2016). *Ergenlerde sosyal görünüş kaygısı ve sosyal karşılaştırmanın fonksiyonel olmayan tutum ve bilişsel çarpıtmalarla ilişkisi*. Yüksek lisans tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Gümüş, A.E. (2000). Üniversite öğrencilerinin yalnızlık ve beden imgelerinden doyum sosyal kaygı düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 33 (1), 99-108.
- Hart, T. A., Flora, D. B., Palyo, S. A., Fresco, D. M., Holle, C., & Heimberg, R. C. (2008). Development and examination of the social appearance anxiety scale. *Assessment*,15, 48-59.
- İzgiç, F., Akyüz, G., Doğan, O. & Kuğu, N. (2000). Üniversite öğrencilerinde sosyal fobi yaygınlığı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 1(4), 207-214.
- Karasakal N.K. & Aksu B. (2014). Meslek yüksekokulu teknik ve sosyal program öğrencilerinin sosyal karşılaştırılması sonucu girişimci kişilik eğilimlerini ortaya koymaya yönelik bir alan araştırması. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 102-116.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi* (14. Baskı). Ankara: Nobel.
- Kılıç, M. (2015). *Üniversite öğrencilerinin sosyal görünüş kaygıları ile benlik saygıları ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kılıç, M. & Karakuş, Ö. (2016). Üniversite öğrencilerinin sosyal görünüş kaygıları ile benlik saygıları ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 3837-3852. doi:10.14687/jhs.v13i3.4054.
- Öksüz, Y. (2012). Üniversite öğrencilerinin özerklik düzeyleri ile vücut algıları arasındaki ilişki. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 69-77.
- Özcan, H., Subaşı, B., Budak, B., Çelik, M., Gürel, Ş.C. & Yıldız, M. (2013). Ergenlik ve genç yetişkinlik dönemindeki kadınlarda benlik saygısı, sosyal görünüş kaygısı, depresyon ve anksiyete ilişkisi. *Journal of Mood Disorders*,3(3), 107-113.
- Özge Işıkol, F. (2013). *İlköğretim 2. kademe öğrencilerinin sosyal görünüş kaygıları ile benlik saygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Üsküdar ilçesi örneği)*. Yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

- Savaşır, I. & Şahin, N.H. (1997). *Bilişsel davranışçı terapilerde değerlendirme: Sık kullanılan ölçekler*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Soylu, Y., Atik, F. & Öçalan, M. (2017). Ergenlerin sosyal görünüş kaygısı düzeylerinin incelenmesi (Kırıkkale İli Örneği). *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 51 (1), 38-45, E-ISSN:2148-905X.
- Şahin, N. H., Durak, A. & Şahin, N. (1993). *Sosyal karşılaştırma ölçeği: Bilişsel-davranışçı terapilerde değerlendirme*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Şahin, E. (2012). *Bazı değişkenlere göre ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin benlik saygıları ve sosyal görünüş kaygıları*. Yüksek lisans tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Şahin, D.(2018). *Orta öğretim kurumlarına devam eden 14-18 yaş arası ergenlerin anne baba tutumları ve öz anlayışlarının sosyal görünüş kaygılarına etkisi*. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tabachnick, B.G. & Fidell, L.S. (2013). *Using multivariate statistics* (sixth ed.). Boston: Pearson.
- Taylor, S.E., Peplau, L.A. & Sears, D.O. (2007). *Sosyal psikoloji* (Çev., A. Dönmez), Ankara: İmge.
- Teközel, M.İ. (2007). *Sosyal karşılaştırma süreçlerinde gerçekçi ve kurgusal karşılaştırma enformasyonu kullanma eğilimlerinin incelenmesi*. Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Wills, T. A. (1981). Downward comparison principles in social psychology. *Psychological Bulletin*, 90, 245–271.
- Yılmaz, F.(2010). *Ortaöğretim öğrencilerinde sosyal karşılaştırma ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişki*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans tezi, Sakarya.
- Yüceant, M. (2013). *Beden eğitimi öğretmen adaylarının sosyal görünüş kaygı düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.